

Alojzije Čondić

POSTAVIH TEMELJ (1 Kor 3,10)

Teološko-pastoralna razmišljanja i smjernice

Biblioteka Teologija 18
Alojzije Čondić: POSTAVIH TEMELJ (1 Kor 3,10)

Recenzenti:

Prof. dr. sc. Ivan Bodrožić

Mr. sc. Ivo Bezina

Izdavač: Katolički bogoslovni fakultet sveučilišta u Splitu
Katolička izdavačka kuća i Crkva u svijetu
Zrinsko-Frankopanska 19, Split

ISBN 978-953-7187-41-5 (KBF)

ISBN 978-953-8429-57-6 (Crkva u svijetu)

CIP zapis je dostupan u nacionalnom skupnom katalogu
knjižničnog sustava Bukinet pod brojem 991005956857009366.

Fotografija na naslovnici: Višeslavova krstionica

Grafičko oblikovanje: Paola Jukić

Tisak: Dalmacijapapir, Split

Ova knjiga nastala je u okviru projekta SVEJERKOV (IP-UNIST-21),
koji financira Europska unija – NextGenerationEU.

Split, svibanj 2026.

Alojzije Čondić

POSTAVIH TEMELJ (1 Kor 3,10)
Teološko-pastoralna razmišljanja i smjernice

Katolički bogoslovni fakultet sveučilišta u Splitu
Katolička izdavačka kuća i časopis Crkva u svijetu
Split, 2026.

SADRŽAJ

Kratice	9
UVOD	13
TEOLOGIJA VODE I PASTORAL KRŠTENJA	19
1. Voda u Svetomu pismu	21
1.1. Voda u Staromu zavjetu	21
1.2. Voda u Novomu zavjetu	24
2. Pastoral krštenja	25
2.1. Zašto krstiti djecu?	26
2.2. Pastoralna priprema i obred krštenja	32
3. Blagoslovine i škropljenje blagoslovljenom vodom	36
TEOLOŠKO-PASTORALNA PROSUDBA KOD SERGIJA LANZE I PAPE FRANJE	43
1. Bogoslovno-pastoralni smisao prosudbe	45
1.1. Zahtjevi i prosudbeni stavovi	48
1.2. Tijek, mjerila i način prosudbe	51
2. Evandeosko raspoznavanje u nekim spisima pape Franje	54
3. O pastoralnoj prosudbi na ‘Sinodi o sinodalnosti od 2021. do 2024.’	61
VJERA I PASTORAL	69
1. Teološko-pastoralna prosudba pastoralna i vjere	72
2. Uzroci i razlozi smanjenosti vjere i crkvenosti	77
2.1. Društveno-kulturni uzroci smanjenosti vjere i crkvenosti	78
2.2. Pastoralni razlozi smanjenosti vjere i crkvenosti	83
3. Milosni dar i dubinski korijeni vjere	89
4. Teološko-pastoralne smjernice za produbljivanje crkvenosti i vjere	95
NADA, BOLESNIČKO POMAZANJE I PASTORAL ZDRAVSTVA	103
1. Preispitivanje vjere i nade u život vječni	104
1.1. Svjetovno osporavanje vjere i nade	105
1.2. Prijepor pastoralna i društva bez nade	107

2. Bolest, patnja i smrt u suvremeno doba	108
2.1. Život u 'vremenu proputovanja'	109
2.2. Izlaz iz vrtloga zla i grijeha, bolesti i patnje	111
2.3. Živjeti i umrijeti za druge	112
2.4. Cjelovito liječenje i spasenje	113
3. Smisao bolesničkoga pomazanja	115
4. Pastoral zdravstva: <i>bolesne liječite</i> (Mt 10,8)	118
4.1. Sinodalni oblik pastoralnog zdravstva	119
4.2. Palijativna skrb i dostojanstvena smrt	121
4.3. Neke smjernice za pastoralnu skrb o bolesnima	123

MILOST PRIJELAZA: RUKE KAO 'SREDSTVO' MILOSTI

Četrnaesta postaja: *Isusa polažu u grob* (prijelaz/položiti) . . . 127

1. Prijelaz kroz smrt u život	128
1.1. Teologija Velike subote	130
1.2. Čistilište: stanje između smrti i uskrsnuća	135
1.3. Smisao kršćanskoga sprovoda	138
2. Sakramentalni simbolizam polaganja ruku	139
2.1. Polaganje ruku kod uvođenja u vjeru	142
2.2. Polaganje sebe u ruke drugoga	145

DJELATNA LJUBAV I NOVA EVANGELIZACIJA

PASTORALNOGA RADA 149

1. Pastoral i karitativni rad pred novim društveno-kulturnim zahtjevima	150
1.1. Siromaštvo kao krjepost	150
1.2. Siromaštvo kao bijeda i novi oblici siromaštva	152
2. Caritas, nova evangelizacija i antropološko-teološki vid	157
2.1. Caritas: krvotok pastoralnoga rada	158
2.2. Ustroj Caritasa i crkvene strukture	160
3. Djelatna ljubav i župna zajednica	162
3.1. Uspostava župnoga Caritasa i obnova pastoralnog	163
3.2. Evangelizacijsko-odgojna svrha župnoga Caritasa	165
3.3. Zamke i perspektiva karitativnoga rada u župnoj zajednici	169

SVETOST JE PASTORALNA HITNOST 175

1. Izvor i put svetosti	176
1.1. Isus Krist mjera svetosti	177

2. Odgovor pozivu na svetost – ‘hode a ne more se’	179
2.1. Sveci razmatraju lice Kristovo i ne posustaju u duhovnomu boju	181
3. Čašćenje svetaca	183
3.1. Štovanje svetaca u imotskim župama	184
4. Svetosti pred izazovom svjetovnosti i pastoralno obraćanje	188
4.1. Čovjek i društvo bez svetosti	189
4.2. Hitnost pastoralna svetosti	193
ISPOVJEDNIK PRED IZAZOVOM PASTORALA	
ISPOVIJEDI	197
1. Prosudba stanja pristupa sakramentu pokore	197
2. Potiskivanje sakramenta ispovijedi	202
2.1. Osjećaj grijeha i osjećaj krivnje	203
2.2. Ispovjednik pred nekim duševnim oboljenjima	208
3. Pastoral oprostjenja i pastoral milosrđa	214
BRAK I OBITELJ PREMA GAUDIUM ET SPES	221
1. Okolnosti nastanka govora o braku i obitelji u <i>Gaudium et spes</i>	221
2. Novost u poimanju ženidbe i obitelji u <i>Gaudium et spes</i>	225
3. Teološko-pastoralni osvrt na brak i obitelj u <i>Gaudium et spes</i>	227
4. <i>Gaudium et spes</i> i poslijesaborsko zauzimanje za brak i obitelj	233
POSLANJE VJERNIKA LAIKA U PASTORALU	
NEKADA I DANAS	237
1. Nastanak i razvitak pojma <i>laik</i>	238
2. Pozicioniranje laika u Crkvi tijekom povijesti	242
3. Saborski i poslijesaborski odnos prema vjernicima laicima	247
4. Zajedničko i ministerijalno svećeništvo	251
5. Poslanje vjernika laika u obnovi pastoralna	256
ŽUPNA ZAJEDNICA OD PASTORALNOGA SREDIŠTA	
DO PASTORALNE PERIFERIJE	261
1. Župna zajednica: pastoralno središte ili pastoralna periferija?	262

2. Župno ‘izlaženje’ na periferijska središta	265
3. Tijek evandeoske prosudbe župnoga pastoral	270
4. Župa kao evangelizacijsko-misionarska zajednica	279
ODRAZ MIGRACIJA I PANDEMIJE NA PASTORAL	287
1. Izazovi i uzroci selilaštva i izbjeglištva	288
1.1. Migrantska kriza XXI. stoljeća	291
2. Selilaštvo i pastoral (župa)	296
2.1. Pastoral selilaca u poimanju pape Franje	299
3. Pastoral u doba pandemije Covid-19	300
3.1. Širenje pandemije koronavirus	301
3.2. Odraz pandemije na pastoral	304
3.3. Pastoral i društvene kušnje	309
3.4. Pastoralna perspektiva u duhu sinodalnosti i solidarnosti	313
DRUŠTVENA TRANZICIJA I TRANSFORMACIJA PASTORALA U HRVATSKOJ CRKVI	317
1. Pastoralne pukotine i društvena preobrazba koncem prošloga stoljeća	318
1.1. Suzdržanost i čežnja za obnovom	318
1.2. Društvena promjena kao znak vremena	319
2. Prijelaz u demokraciju i dušobrižništvo	322
2.1. Nesnalaženje i promjena pastoralne paradigme	324
2.2. Sekularizacija i duhovno-pastoralni otpor	327
3. <i>Transformacija pastoral</i> u evandeosko-misionarskomu duhu	332
3.1. Treba li i je li ostvariv novi pastoralni način?	335
3.2. Smjernice za ‘transformaciju pastoral’	337
BIBLIOGRAFIJA	343
1. Izvori	343
2. Literatura (Knjige, članci, leksikoni)	353
3. Mrežna mjesta	371
KAZALO IMENA	371

- SS – Benedikt XVI., Enciklika *Spe salvi*, KS, Zagreb, 2008.
- SI – Šesnaesta redovna opća skupština Biskupske sinode, *Sinodalna Crkva u poslanju – Sažeto izvješće s prvoga zasjedanja*, 2023.
- str. – strana
- svz. – svezak
- ur. – uredio
- Usp. – usporedi
- VD – Benedikt XVI., Pobudnica *Verbum Domini*, KS, Zagreb, 2011.
- VG – Franjo, Pobudnica *Veritatis gaudium*, KS, Zagreb, 2018.
- vol. – volumen
- ZD – Šesnaesta redovna opća skupština Biskupske sinode, Drugo zasjedanje, *Za sinodalnu Crkvu: zajedništvo, sudjelovanje, poslanje – Završni dokument*, KS, Zagreb, 2025.
- ŽK – HBK, Župna kateheza u obnovi župne zajednice – Plan i program, NKU/HBK – HILP, Zagreb – Zadar, 2000.

UVOD

Postavih temelj, reče sv. Pavao u poslanici Korinćanima (1 Kor 3,10). Kao siromašni tkalac šatorskih krila, došavši u Korint, poganski i trgovački grad, čije je stanovništvo bilo mješavina svih naroda, a u kojemu su se vodile duhovne bitke, sv. Pavao, znajući da je kriva mudrost strašna poteškoća za čovjekovu obnovu (usp. Rim 1,21), nasuprot ispraznoj ljudskoj mudrosti, koja vodi u propast (usp. 1 Kor 1-3), naviješta Božju mudrost, Isusa Krista. Nakon što je u Korintu, kao glavni graditelj i posebni poslanik, utemeljio kršćansku zajednicu među poganskim kršćanima, među njima su se, zbog umišljenosti i pogrješna shvaćanja duhovnosti i mudrosti, pojavile podjele i razdor. Pavao ih opominje da je, kao ‘mudri graditelj’, *uspostavio temelj*, ali ne svojom pameću, nego po milosti Božjoj koja mu je dana (usp. 1 Kor 3,10).

Temelj označuje stvarnost na kojoj stoji zgrada, ali kršćanski temelj nije samo statična točka iz prošlosti, nego živa stvarnost, koja daje čvrstoću i smjer cijeloj Crkvi, koja baštini svoje korijene u vječnosti. Budući da se tada pojavilo iskrivljeno tumačenje i življenje evanđelja, Pavao neustrašivo naviješta da je Krist temelj, a Crkva nova zgrada. Izgrađivati Crkvu, ‘Božju građevinu’ (1 Kor 3,9), znači utemeljiti je u Kristu, ‘zaglavnomu kamenu’ (Ef 2,20), koji prebiva u srcima vjernika po vjeri, nadi i ljubavi. Pavao se uspoređuje s ‘mudrim graditeljem’ i poučava Korinćane da ‘drugi naziđuje’ na te temelje i upozorava da ‘svatko treba paziti kako naziđuje’. Poruka je jasna, jer se trebamo upitati kako *danas* naziđujemo na temelje, znajući da ‘nitko ne može postaviti drugoga temelja, osim onoga koji je postavljen, a to je Isus Krist’ (1 Kor 3,11).

Unatoč tomu što postoje mnogi, koji, svjesno ili nesvjesno, nagrđuju i ruše Gospodinovu zgradu, kršćani su pozva-

ni ustrajno i vjerno, potaknuti Božjom mudrošću, izgrađivati Crkvu vjerom i djelima, 'koja će izići na svjetlo' (1 Kor 3,13). Pozvani smo i poslani svojim dosljednim životom proslaviti Boga te 'se kao živo kamenje ugrađivati u duhovni Dom za sveto svećenstvo' (usp. 1 Pt 2,5). Ali, ono što gradimo, bez Božje mudrosti, postaje površno i potrošno, prazno i neozbiljno, bez duhovne vrijednosti, jer sve će 'u onaj Dan oganj iskušati' (1 Kor 3,13).

Crkva: Božja građevina

Prosudjujući suvremene Korinte i unutar crkvene podjele, jer mnogi nastupaju kao 'odveć ljudi' (1 Kor 3,4), bitno je spoznati da Crkva nije neka tvrtka, stranka ili aplikacija za osobne probitke, nego 'hram Božji' (1 Kor 3,17), narod koji Bog okuplja. Sveti je Pavao prikazuje kao 'Božju građevinu', kao zajednicu i mjesto Božje nazočnosti. Zajednica je novo stvorenje u Kristu, a jedinstvo u različitosti proizlazi iz krštenja i vjere u Isusa Krista. Na tomu poslanju mi smo njegovi poslužitelji i suradnici, a On daje da iz njegovih temelja raste njegova građevina, Crkva (usp. 1 Kor 3,5-9), kao znak spasenja, čija je zadaća svjedočiti Božje pomirenje, pokazati novo zajedništvo ljudi, novo jedinstvo u Kristu. Onaj tko, svojim koristoljubljem, iskrivljuje evanđelje taj ruši temelje Crkve, a pozvani smo živjeti u Crkvi i s Crkvom. Mudrost Božja, a ne svjetovno umovanje, ispravno je mjerilo navještaja, a mi smo poslani biti 'mudri graditelji' svetosti, zajedništva, pravednosti, ljubavi, mira i poslužitelji Božjih otajstva, ne graditi kult osobnosti, nego 'Sveti grad' (Otk 21,2).

Unatoč krhkosti i grješnosti Crkva od Krista prima dar i odgovornost biti kvasac, svjedočiti smisao i cilj svoga putovanja u svijetu u kojemu prevladava prijepon suradnje i sudjelovanja, tj. individualističko poimanje radosti i spasenja. Poziv i proročka crkvena služba očituje se u svjedočenju Božjega nauma da cijelo čovječanstvo ujedini sa sobom u slobodi i zajedništvu. Upravo je na to uputila Biskupska sinoda, u *Završnomu dokumentu* (21.), poručivši: „Krštenje je temelj

kršćanskoga života jer svakoga upoznaje s najvećim darom: biti dijete Božje, odnosno sudionik odnosa Isusa s Ocem u Duhu. Nema ničega višeg od toga dostojanstva, jednako darovanoga svakom čovjeku, koje čini da se obučemo u Krista i da budemo ucijepljeni u Njega kao mladice u trs. Ime *kršćanin*, koje imamo čast nositi, sadrži milost koja je temelj našega života". Ako u tomu duhu i na tomu temelju nastavimo zidati, onda 'ima nade za tvoje potomstvo' (Jr 31,17).

Pastoralno naziđivanje

Svi smo, po krštenju, pozvani i poslani, osobno i zajedno, u različitostima svojih darova i službi, kao Pavao u Korintu, biti Božji graditelji, ovdje i sada, prosuđujući naziđivati Crkvu na Kristovim temeljima. Jer, okolnosti umnogomu nalikuju onima iz Korinta ili onima iz doba Nehemije, koji je nakon povratka iz progonstva u Jeruzalem, našao porušene gradske zidine te ih je, unatoč neprijateljima, obnovio. 'Gradilište' je slika crkvenoga hoda. Na njemu se mukotrpno kopa, stvara, rješava poteškoće, planira i gradi. Unatoč nevoljama i ograničenjima na pastoralnomu 'gradilištu', treba nam 'živo kamenje', mudri graditelji i duhovno izgrađeni radnici. Budući da smo suodgovorni za duhovni, pastoralni i crkveni rast naših kršćanskih zajednica, sveopće i mjesne Crkve, dužni smo, kao apostoli (usp. Otk 21,14), na velikomu Božjem gradilištu, snagom Duha Svetoga pastoralno kopati i graditi, naviještati Riječ Božju, stavljajući u središte, ne sebe, nego Krista, raspetoga i uskrsloga.

Pastoralno *naziđivati* Crkvu znači, usmjereni na vječnost, odbaciti zablude i svjedočiti utjelovljenu Riječ, Istinu, mudrost križa i snagu uskrsnuća, koji ujedinjuje i spašava, a ne samo svjetovno mudrovanje, koje stvara razdor i unosi podjele u Crkvi i svijetu. Crkvi treba obnova, ali, da bismo naziđivali, prvobitno se trebamo izgrađivati, ne brzopleto, svjetskim mjerilima i dodvoravanjem duhu vremena, nego strpljivo i ustrajno, kao suradnici Božje milosti, na živomu temelju, Isusu Kristu. Pastoralno naziđivanje je životvoran

i zajednički tijek u kojemu svaki vjernik, potaknut Duhom Svetim, pridonosi rastu Crkve.

Vrsnoća crkvene građevine zavisi o izboru građevinskih stvari, *sadržaja i načina rada*, tj. jesu li vjerodostojni ili površni, sustavni ili usputni, prikladni ili nadidjeni. Pastoralni sadržaji i načini rada, navodi Pavao, trajni su kao 'zlato, srebro, drago kamenje', ako se oslanjaju na Božju mudrost ili su raspadljivi kao 'drvo, sijeno i slama', ako hvalisavo sikću privid i lažni sjaj. Zato je u pastoralnoj izgradnji bitna odgovornost i duhovna budnost, jer, kao što crvotočno drvo, vatra taštine i traženje ljudske slave (*slame*), može proždrijeti crkvene potporne stupove, isto tako pastoralna lijenost (*acedia*), i ravnodušnost mogu unazaditi temelje duhovnoga hrama. Stoga, naučava papa Lav XIV., 'trebamo kopati, u sebi i oko sebe, da bismo uklonili svaku nestabilnu tvar, koja bi nas mogla spriječiti da dođemo do gole stijene Isusa Krista'.

Pastoralno *naziđivanje* zahtijeva da vjera ne bude 'pijesak', površni osjećaji ili običaji, nego 'stijena', posvemašnje predanje Kristu (usp. Mt 7,24-27). Osim što smo pozvani u svojim obiteljima, župnim zajednicama i svim crkvenim ustanovama, zauzeto sudjelovati svjedočeći snagu Božje milosti, Bog i nama, kao Pavlu u Korintu, povjerava poslanje biti 'mudri graditelji' i upravitelji u suvremenom društvu i kulturi, osobito promičući evanđeoski smisao života, osobe, braka i obitelji. Cjelovitoj pastoralnoj crkvenoj izgradnji treba pristupiti s 'osjećajem vjere', stvaralački i sinodalno, mudro i odgovorno, planski i sustavno, promicati jasan crkveni nauk i stavove, graditi zdrave odnose, tražiti prikladne načine, zajedno stvarati dugoročnu strategiju i odgajati nesebične radnike.

Osim što sam u ovoj knjizi prikupio već objavljenu 'građu' u nekim znanstvenim časopisima, nastojao sam je djelimice doraditi novim spoznajama i obogatiti novom bibliografijom. Neizmijerna je milost i zahvalnost *naziđivati* na već čvrsto i trajno postavljenim temeljima, ali je velika odgovornost *kako* naziđivati. U teološko-pastoralnomu i svakomu dru-

gom znanstvenom istraživanju, kao i u gradnji temelja, treba s naporom kopati duboko, graditi ponizno i postupno da se možda ne bi 'slabi temelji preopteretili teškim strukturama'. Pokušao sam, u duhu vjere, prosuđivati društveno-kulturno i crkveno stanje i teološko-pastoralnim spoznajama potaknuti razmišljanje o crkvenomu poslanju i predložiti prikladnu uspostavu pastoralna na evanđeoskim temeljima.

Ovim sadržajem, evanđeoskom prosudbom i smjernicama, kao skromni Kristov graditelj i radnik žive Crkve, nastojao sam, sukladno Božjoj mudrosti i crkvenoj nauci, *nazidivati* s teološko-pastoralnoga stajališta, a sud o tomu koliko sam uspio, prepuštam čitatelju. Ali ne samo to, nego ga potičem na odvažnost da ono, što smatra 'trošnim', neka svojim poučavanjem, osobnim životom i pastoralnim nacrtima, ispravi i usmjeri na zajedničko dobro i da, kao apostol Pavao, bude 'mudri graditelj' svoga života, društva i Crkve.